

Problematika definície pojmu terorizmus

Anotácia: Autor sa vo svojej štúdií zaoberá z historickej, právnej, ale aj politickej perspektívy problematikou definovania pojmu terorizmus. Okrem iného kriticky analyzuje viacero problematík viažucich sa na definovanie tohto pojmu. V neposlednom rade takisto skúma príčiny nejednoznačného vymedzenia tohto pojmu a možné riešenia, ktoré by zlepšili bezpečnostné atribúty odvíjajúce sa od tejto problematiky smerom do budúcnosti. Štúdia vychádza z vedeckovýskumnej úlohy „Súčasná spoločenská kríza a jej prejavy vo vedomí a správaní mladých príslušníkov PZ“, ktorá je evidovaná na Akadémii PZ v Bratislave pod číslom 194/2013.

Kľúčové slová: terorizmus, zastrasovanie, teror, subverzívny, represívny.

Úvod

Vo svete je dnes problematika terorizmu do značnej miery veľmi pertraktovanou a zložitou témou. Keď hovoríme o terorizme, veľmi často si myslíme, že nám je význam tohto pojmu úplne jasný a že mu rozumieme. Keď sa však vo svojom štúdiu na túto problematiku zameriame bližšie, prideme k záveru, že existujú rôzne pohľady na samotnú definíciu tohto pojmu, pričom univerzálna definícia dosiaľ stále neexistuje. Aj napriek tomu, že sa pojem terorizmu v súčasnosti objavuje v právnických knihách a v legislatíve na celom svete, na "teroristické organizácie" sa vzťahujú rôzne sankcie a pomáhať teroristickej organizácii môže byť zločinom, samotný **pojem definície terorizmu nie je dodnes medzinárodne unifikovaný**. Z tohto dôvodu preto nie je vždy ľahké vymedziť, kto vlastne teroristi sú, pretože aj v súčasnosti existuje mnoho rôznych definícií terorizmu a medzinárodné spoločenstvo sa nezhoduje ani na jednej z nich. Tieto nezrovnalosti vyplývajú predovšetkým z rozličných kultúrnych prostredí štátov, ako aj z faktu, že jednotlivé štáty môžu mať rôzne kritériá na zadefinovanie postojov vnímania a ohrozenia terorizmom. Napríklad Luis Ibañez v knihe *Logika terorizmu* k tomu dodáva: „*Zástupcovia moslimských krajín vytrvalo odmietajú všeobecnú definíciu terorizmu, pretože podľa nich nie je možné nazývať teroristami tých, ktorí používajú násilie v mene práva na sebaurčenie národa alebo odporu proti zahraničnej okupačnej sile.*“¹

V súčasnosti sa tiež mnoho diskutuje o transformácii terorizmu na globálny, sociálno-politický jav, preto je nutné skúmať ho ako jeden z javov globalizácie. V tomto kontexte existujú dva základné teoretické pohľady na medzinárodný terorizmus:

- Prvá skupina autorov, napr. Jacques Derrida (koncept dekonštrukcie) alebo Elisabeth Roudinesco (psychoanalytické teórie), odmieta vnímať terorizmus ako medzinárodný globálny jav a odvodzuje jeho vznik od špecifik jednotlivých identít, kde sa môžu vyskytovať určité podobnosti. Formulovanie spoločnej kontrateroristickej stratégie proti medzinárodnému terorizmu je podľa týchto autorov scestné. Jej výsledkom je možné odstránenie najvyšších štruktúr, ale na ďalšie prežívanie jednotlivých skupín to nemá žiadny vplyv.

- Druhá skupina autorov vychádzajúca z koncepcie politického realizmu, napr. Hans Morgenthau, Henry Kissinger, vychádza z predpokladu, že terorizmus je globálny jav a v podstate má podobné príčiny v mnohých teritóriách sveta. To umožní postaviť spoločnú stratégiu boja proti medzinárodnému terorizmu s cieľom zničiť globálnu teroristickú sieť. Samozrejme, aj táto skupina, vychádzajúc z politického realizmu, uznáva existenciu kultúrnych koreňov terorizmu. Bývalý americký prezident George W. Bush, ktorý sa hlásil

¹ IBÁÑEZ, Luis, de la Corte. *Logika terorizmu*. Praha: Nakladatelství Academia, 2009. s. 14.

k tomuto prúdu, už deväť dní po útokoch na WTC v prejave pred Kongresom Spojených štátov amerických vyhlásil: „*Existuje jediný spôsob, ako poraziť terorizmus ako hrozbu pre náš spôsob života, a to zastaviť ho, eliminovať a zničiť ho tam, kde vyrastá.*“² Vysoká frekvencia používania rôznych termínov vzťahujúcich sa na problematiku terorizmu ovplyvňuje ich široké chápanie tak v laickej, ako aj odbornej verejnosti, čo často vedie k mnohým ťažkostiam a nejasnostiam.

Problém chápania a právneho vymedzenia pojmu terorizmus

Hlavným problémom prijatia všeobecne záväznej definície terorizmu je to, že **politicky je zložité definovať právnu skutkovú podstatu, ktorá by bola normatívne platná pre všetkých aktérov na neurčitý čas**. Zdá sa, že k úspechu povedú buď **čiastkové definície, alebo obmedzovanie okruhu aktérov**, ktorí môžu byť označovaní za teroristov. Nieкого, kto bojuje za konkrétny cieľ, hoci aj násilnými prostriedkami, jeho spojenec alebo priaznivec málokedy označí za teroristu. Zvlášť to platí v situáciách, keď je obvyklé sa **od terorizmu dištancovať**, vytvárať protiteroristickú koalíciu alebo "viesť proti nemu vojnu". Naopak, snaha označiť určitú činnosť za teroristickú môže byť vedená účelovými pohnútkami zdiskreditovať protivníka a aplikovať proti nemu politické, právne, policajné či vojenské postupy, ktoré by za iných okolností neboli možné.

K teroristickým akciám môže dochádzať z rôznych dôvodov. Niekedy na seba teroristi chcú upozorniť a hrdo sa k svojim činom hlásia, inokedy – v snahe znížiť riziko – volia stratégiu anonymity. Všeobecne však podľa Oskara Krejčího existuje niekoľko hlavných cieľov terorizmu:³

- **Reklamný cieľ** – ide o upútanie pozornosti pomocou masmédií. Násilnou akciou je prejavená snaha o zverejnenie programu teroristickej organizácie. Tomu významnou mierou pomáhajú aj dnešné svetové mediálne prostriedky, ktoré vyhľadávajú takéto drastické exkluzívne správy.
- **Jednorazový násilný akt** – ide o dosiahnutie cieľov, ako je likvidácia osoby alebo osôb, ničenie konkrétneho objektu alebo objektov. Pri snahe vynútiť si vyjednanie slúžia teroristické akcie na zastrasovanie politickej moci alebo ako nátlak na politickú moc. Pri tomto taktickom použití násilia sa obeťami útokov stávajú často nevinní ľudia, ktorí nemajú nič spoločné s prípravou ani výkonom vládnej politiky.
- **Strategický cieľ** – terorizmus predstavuje destabilizačný nástroj daného režimu. Vychádza z predpokladu, že teroristické akcie vyprovokujú štátnu moc k takým represiam a násiliu, ktorých výsledkom má byť revolučná vzbura. Toto predpokladajú predovšetkým anarchistické doktrínálne koncepcie.

Pokiaľ sa zameriame na skutkovú podstatu obsahu pojmu terorizmus bližšie, osobne sa domnievam, že najvýstižnejším vysvetlením toho, čo v sebe tento pojem zahŕňa, bude, keď povieme, že ide o **taktiku násilného nekonvenčného konfliktu, ktorého minimálne jednou stranou je neštátny aktér, s cieľom poškodiť protivníka vyvolaním teroru medzi obyvateľstvom, spravidla s cieľom dosiahnutia politických cieľov alebo odovzdania politického posolstva**. V súčasnosti, predovšetkým pod tlakom zvyšujúcej sa "politickej korektnosti", sme však príliš často svedkami toho, že určité slovné spojenia, ktoré sa s týmto pojmom viažu, iba nepresne pomenovávajú terminológiu, na ktorú boli určené. Príkladom

² Transcript of President Bush's address to a joint session of Congress on Thursday night. September 20, 2001. In CNN.com [online].

URL: <http://edition.cnn.com/2001/US/09/20/gen.bush.transcript/>.

³ KREJČÍ, O. Medzinárodný terorizmus. In *Medzinárodná politika*. roč. 20, č. 11/1996. s. 19 – 21.

môže byť známy pojem "**vojna proti terorizmu**", ktorú po 11. septembri 2001 vyhlásil vtedajší americký prezident George W. Bush. Táto, ale aj podobné slovné mutácie spojené s pojmom terorizmu sú veľmi problematické predovšetkým z toho dôvodu, že **nevypovedajú nič o protivníkovi, proti ktorému sa boj vedie, ale vzťahujú sa iba na spôsob boja, aký protivník používa**. Inými slovami pojem "vojna proti terorizmu" je v lingvistickom vyjadrení to isté, ako keď by na začiatku druhej svetovej vojny Veľká Británia s Francúzskom vyhlásili vojnu **bleskovej vojne** – "**Blitzkrieg-u**", nie nacistickému Nemecku. **Terorizmus** sa vzťahuje na spôsob boja, pričom v najvšeobecnejšej rovine sa podľa Jiřího Lehkého definuje ako: „**výlučne násilné, nepredvídateľné akty, obvykle zamerané na civilné obyvateľstvo, vedúce k vytvoreniu atmosféry strachu na účel dosiahnutia politických cieľov.**“⁴

Terorizmus má však veľké množstvo rôznych definícií a používanie tejto definície je teda v mnohých prípadoch tiež veľmi kontroverzné. Už v roku 1988 Alex Schmidt a Albert Jongman uskutočnili prvý komplexný výskum, v ktorom zistili, že v odbornej literatúre od roku 1936 do roku 1988 je možné nájsť najmenej 109 rôznych definícií terorizmu. Z analýzy vyplynulo, že v definíciách sa opakovali tieto najčastejšie sa vyskytujúce prvky:⁵

- násilie, sila (83,8 %)
- politický motív (65 %)
- strach (53 %)
- vyhrážky (48 %)
- psychologické efekty a očakávané reakcie (41,2 %)
- nesúlad medzi cieľmi útokov a ich obeťami (37,5 %)
- úmyselná, plánovaná, systematicky organizovaná akcia (32 %)
- metódy boja, stratégie, taktika (30,8 %).

Vo všetkých týchto vyše sto definíciách boli obsiahnuté nasledujúce prvky, ktoré sa dajú zovšeobecniť takto: Terorizmus je abstraktný pojem bez reálneho podkladu,

- neexistuje jedna jediná definícia, ktorá by mohla obsiahnuť rôzne významy tohto termínu.
- rôzne definície obsahujú spoločné prvky,
- hodnotenie významu závisí od pohľadu obeť alebo ne-obeť .

Sú však možné aj iné kritériá. Jedno z nich ponúkol už desať rokov pred 11. septembrom 2001 Jonathan R. White, ktorý pri vzorcoch rôznych definícií vedľa seba položil typ a definíciu.

Tabuľka č. 1 Typ a definícia terorizmu podľa Jonathana Whita.⁶

Typ	Definícia
Jednoduchý	Násilie alebo hrozba násilím s cieľom vzbudiť strach.
Právny	Trestná činnosť, ktorá porušuje zákony a je trestaná štátom.
Analytický	Za teroristickými aktmi sa hľadajú špecifické politické a sociálne ciele.
Štátno-sponzorský	Teroristické skupiny používané malými nepriateľskými krajinami a štátmi komunistického bloku na ohrozovanie záujmov západných krajín.
Štátny	Schopnosť a moc vlády terorizovať ľud vlastnej krajiny a prinútiť ho tak vopred rezignovať na odpor.

⁴ LEHKÝ, J. *Bezpečnostní činnost – Služba cizinecké policie*. In sosoom-zlin.cz. [online] s. 43.
URL: <http://www.sosoom-zlin.cz/media/skripta/bezpecnostni-cinnost-cizinecka-policie.pdf>.

⁵SCHMIDT, A., JONGMAN, A. *Political Terrorism*. Amsterdam, 1988.

⁶ WHITE, Jonathan R. *Terrorism: An Introduction*, 1991. In *Midpsring*. [online].
URL: <http://polisci.home.midsping.com>.

Už v prvých klasických prácach o modernom terorizme máme možnosť vidieť, že teroristi zväčša nutne potrebujú veriť, že ich násilie slúži vyšším, nadosobným cieľom a nie je prejavom iba ich zločineckých sklonov. Aj ďalší klasik "teroristológie"⁷ Bruce Hoffman dospel k názoru, že: „*terorista* (odhliadnuc od mentálne menej zdatného fanatika – vykonávateľa teroristického útoku) *je spravidla násilnícky intelektuál pripravený presadiť svoje nepresvedčivé názory silou.*“⁸ Terorizmus sa zúfalo snaží, aby sa mu podkladali práve tieto vyššie ciele a aby ho tak okolie odlišovalo od bežnej kriminality. To sa mu aj zatiaľ darí.

Terorizmus ako druh násilia potrebuje manipulovať konanie druhých tým, že ich **permanentne udržiava v strachu pred terorom**. Z tohto hľadiska je možné rozlišovať terorizmus, ktorý pôsobí "zdola hore" (proti vláde), teda subverzívny terorizmus, a taký, ktorý funguje "zhora dole" (zo strany vlády), teda represívny terorizmus. Tieto typy sa dajú označiť aj ako "terorizmus slabých" a "terorizmus silných".

Veľmi markantne sa všetky uvedené problémy prejavili aj v diskusiách pokúšajúcich sa zaviesť všeobecne uznávanú definíciu terorizmu na pôde OSN. Organizácia Spojených národov prijala v roku 1994 rezolúciu **A/RES/49/60** s názvom **Opatrenia na eliminovanie medzinárodného terorizmu**, ktorá obsahuje definíciu terorizmu na základe presvedčenia, že sa určitou mierou posilní úsilie v boji proti tomuto fenoménu.

Rezolúcia 49/60 charakterizuje teroristické činy vo svojom článku I ako „*trestné činy spáchané s úmyslom vyvolať teror medzi obyvateľstvom, skupinou obyvateľov alebo jednotlivými občanmi spáchané na politické ciele.*“⁹ Ako veľmi kontroverzná sa ukázala táto definícia predovšetkým vo vzťahu k izraelsko-palestínskemu konfliktu. Najproblematickejším bodom tejto rezolúcie nebola ani tak charakteristika toho, čo je terorizmus, ale skôr to, **kto môže byť jeho páchatelom**, t. j. fakt, že sa tento pojem vzťahuje iba na nešťatných aktérov, nie aj na jednotlivé štáty. Pre nezhody názorov na problém blízkovýchodného konfliktu medzi členskými krajinami¹⁰ sa táto rezolúcia nestala právne záväznou a ani jednotlivé členské krajiny k ničomu do budúcnosti nezaväzovala, ale stala sa iba akýmsi rámcovým dokumentom a východiskovým bodom budúcich diskusií.

Významným dokumentom v snahách zaviesť všeobecne akceptovanú definíciu terorizmu je aj **Medzinárodný dohovor o potláčaní financovania terorizmu** (1999), ktorý v článku 2 ods. 1 písm. b) stanovil, že: „*teroristickým činom je každý čin spáchaný s úmyslom spôsobiť smrť alebo závažné telesné zranenie osobe, pričom cieľom tohto činu je zastrašiť obyvateľstvo alebo prinútiť vládu vykonať alebo zdržať sa nejakého činu.*“ Rozdiel medzi týmito definíciami je ten, že zatiaľ čo v rezolúcii 49/60 je potrebné spáchať čin s úmyslom vyvolať teror, aj s politickým cieľom, v medzinárodnom dohovore postačí splniť jednu z týchto podmienok. Vyplýva to zo slova „*alebo*“, pričom „*prinútiť vládu vykonať alebo sa zdržať niečoho*“ je možné považovať za politický cieľ.¹¹

Najvýznamnejším medzinárodným dokumentom v boji proti terorizmu je **rezolúcia Bezpečnostnej Rady OSN 1373/2001** z 28. septembra 2001, ktorú je možné považovať za akési "svetové zákonodarstvo", univerzálne záväzný dokument voči všetkým štátom, a to aj napriek tomu, že tento dokument bezprostredne **nedefinuje to, čo terorizmus je, ale iba to, ako voči nemu postupovať**.

⁷ V západných po anglicky hovoriacich krajinách sa už roky pred 11. septembrom používala špecifikácia bezpečnostných, prípadne obranných štúdií (security studies, defense studies) a pracovalo sa v disciplíne *terrorist studies*.

⁸ HOFFMAN, B. *Inside Terrorism*. New York: Columbia University Press, 1998. s. 43.

⁹ A/RES/49/60. In United Nation [online], URL:<http://www.un.org/documents/ga/res/49/a49r060.htm>.

¹⁰ Predovšetkým arabské štáty chceli označiť postup štátu Izraela voči Palestínčanom za štátny terorizmus.

¹¹ HUSABO, Erling, J. *The interaction between global, regional and national regulation in the definition of Terrorism*. Boston: Martinus Nijhoff Publisher, 2008. s. 169 – 184.

Rezolúcia 1373/2001 konkrétne stanovuje, že: „*akýkoľvek akt medzinárodného terorizmu predstavuje hrozbu medzinárodnému mieru a bezpečnosti.*“¹² Táto rezolúcia okrem iného tiež rozhodla, že všetky štáty:

„(a) budú predchádzať teroristickým činom a potláčať ich financovanie;

(b) postavia mimo zákona úmyselné poskytovanie alebo získavanie finančných prostriedkov ich štátnymi príslušníkmi alebo na ich území, akýmkoľvek prostriedkami, priamo či nepriamo, s úmyslom tieto prostriedky použiť alebo s vedomím, že majú byť použité na uskutočnenie teroristických činov;

(c) bez meškania zmrazia finančné prostriedky a iné finančné aktíva alebo ekonomické zdroje osôb, ktoré páchajú alebo sa pokúšajú páchať teroristické činy, alebo ktoré sa zúčastňujú na páchaní alebo uľahčujú páchanie teroristických činov; subjektov, ktoré takéto osoby vlastnia alebo priamo či nepriamo kontrolujú; a osôb a subjektov konajúcich v mene alebo pod vedením týchto osôb a subjektov vrátane finančných prostriedkov odvodených alebo získaných z majetku, ktorý tieto osoby a osoby a subjekty s nimi spojené vlastnia alebo priamo či nepriamo kontrolujú;

(d) zakážu svojim štátnym príslušníkom a všetkým osobám a subjektom na svojom území umožniť osobám, ktoré páchajú alebo sa pokúšajú o páchanie teroristických činov, alebo ktoré uľahčujú páchanie teroristických činov, alebo sa na ňom zúčastňujú, subjektom, ktoré tieto osoby a osoby a subjekty konajúce v ich mene alebo pod ich vedením priamo či nepriamo vlastnia alebo kontrolujú, prístup k akýmkoľvek finančným prostriedkom, finančným aktívam alebo finančným a iným súvisiacim službám;“¹³

Rezolúcia 1373/2001 teda v rámci série opatrení zaväzuje všetky členské štáty obviniť zo zločinu štáty či jednotlivcov podporujúcich finančne alebo azylom teroristov. Súčasne s prijatím rezolúcie bol na monitorovanie jej implementácie ustanovený ako pätnásty orgán Organizácie Spojených národov **Protiteroristický výbor**¹⁴ (Counter-Terrorism-Committee – CTC). Konečným cieľom výboru bolo zvýšenie obranyschopnosti členských štátov v boji proti terorizmu. Zvláštne postavenie tejto rezolúcie sa odvíja nielen od všeobecného charakteru, ktorý spočíva v záväznosti voči všetkým štátom a neobmedzenej časovej pôsobnosti, ale aj netypického procesu ratifikácie, keďže spomínaný dokument na pôde OSN neschválilo Valné zhromaždenie OSN, ale iba Bezpečnostná rada OSN.

Analytik Paul Szasz k tomu dodáva: „Bezpečnostná rada pri procese schvaľovania rezolúcie 1373/2001 nepostupovala typickým pomalým ratifikačným procesom, ale naopak, stanovila jeho obsah ihneď záväzným a nedala štátom dostatočný priestor na vznesenie prípadných námietok.“¹⁵ Tento postup sa odvíjal od potreby prijať rýchle rozhodnutie ako reakciu na udalosti 11. septembra 2001. Niektorí autori, ako je napr. Matthew Happold to však považujú za „nepripustné rozšírenie právomocí Bezpečnostnej rady OSN a vo svojej podstate za neakceptovateľné.“¹⁶

¹² Úplné znenie rezolúcie 1373/2001, 3. odstavec Preambuly. In rokovania.sk [online]. URL: sr.rokovania.sk/data/att/61164_subor.rtf.

¹³ Úplné znenie rezolúcie 1373/2001. rokovania.sk. [online]. URL: hsr.rokovania.sk/data/att/61164_subor.rtf.

¹⁴ CTC Home Counter-Terrorism Committee. In United nations. [online]. URL: <http://www.un.org/sc/ctc/>.

¹⁵ SZASZ, Paul, C. The Security Council Starts Legislating. In *American Journal of International Law*. volume 96, 4/2002. s. 901 – 905.

¹⁶ HAPPOLD, M. *Security Council Resolution 1373 and the Constitution of the United Nations*. Leiden Journal of International Law. 2003. s. 16.

V roku 2004 bola v **rezolúcii Rady bezpečnosti OSN 1566/2004** použitá iná definícia terorizmu, ktorá uvádza: „*Terorizmus je zvlášť nebezpečný jav, ktorý zasieva strach medzi obyvateľstvom, zastrahuje ho a o vláдах alebo medzinárodných organizáciách si vynucuje, aby prijímali určité opatrenia, alebo aby ich, naopak, neprijímali.*“¹⁷

Na úrovni Rady Európy je prvým dokumentom obsahujúcim široké spektrum teroristických činov **Európsky dohovor o potlačení terorizmu** z roku 1977. V rámci Európskej únie tvorí základ Zmluva o EÚ (tzv. Maastrichtská zmluva) z roku 1992, ktorá v článku 29 (po vstupe Lisabonskej zmluvy do platnosti – článok 67 Zmluvy o fungovaní Európskej únie) špeciálne vyzýva členské štáty na prevenciu a boj proti zločinu. Boj proti terorizmu je výslovne zdôraznený v článku 75 Zmluvy o fungovaní Európskej únie (bývalý článok 60 Zmluvy o ES). Z európskeho hľadiska je možné konštatovať, že presná definícia teroristického činu je obsiahnutá v **rámčovom rozhodnutí Rady 13. 6. 2002 o boji proti terorizmu (2002/475/SVV)**, ktoré bolo prijaté s úmyslom uspieť v oblasti, kde sa to nepodarilo na medzinárodnej úrovni. Rámcové rozhodnutie rozlišuje tri typy zločinov: **teroristické trestné činy, trestné činy spojené s teroristickou skupinou a trestné činy spojené s teroristickými činnosťami**. Trestnými sú aj návod, pomoc a pokus. Teroristické trestné činy sú definované v článku 1 ako: „*úmyselné činy uvedené nižšie v bodoch a) až i), definované ako trestné činy podľa vnútroštátnych právnych predpisov, ktoré vzhľadom na ich povahu alebo kontext môžu vážne poškodiť krajinu alebo medzinárodnú organizáciu, ak sú spáchané s cieľom:*

- *vážne zastrášať obyvateľstvo alebo*
- *neoprávnene naliehať na vládu alebo medzinárodnú organizáciu, aby vykonala alebo sa zdržala vykonania akéhokoľvek činu, alebo*
- *vážne destabilizovať alebo poškodiť základné politické, ústavné, hospodárske alebo sociálne štruktúry krajiny alebo medzinárodnej organizácie.*“¹⁸

Ďalej sú v bodoch a) až i) vymenované špecifické trestné činy. Teroristický čin je tu teda charakterizovaný na základe **dvoch objektívnych prvkov** (trestnosť podľa vnútroštátneho práva a potenciálnych následkov) a **subjektívneho prvku** (úmysel zastrášiť obyvateľstvo, naliehať na vládu alebo medzinárodnú organizáciu alebo vážne destabilizovať štruktúry).

- **Subjektívnu stránku terorizmu tvorí úmysel** (spáchať čin) a jeho zámer (niečo dosiahnuť) a motivácia; napr. rozvrátiť nejaký štát alebo zásadne ovplyvniť jeho politiku.
- **Objektívnu stránku terorizmu tvorí násilné konanie** smerujúce proti určitým osobám alebo majetku.

Európske rámcové rozhodnutie ovplyvnilo aj slovenskú právnu úpravu problematiky terorizmu. V Trestnom zákone Slovenskej republiky je terorizmus vymedzený v **12. hlave § 419 zákona č. 300/2005 Z. z.**, ktorého ustanovenie znie takto: „*Kto v úmysle vážne zastrášiť obyvateľstvo, vážne destabilizovať alebo zničiť ústavné, politické, hospodárske alebo spoločenské zriadenie štátu alebo usporiadanie medzinárodnej organizácie, alebo donútiť vládu štátu alebo medzinárodnú organizáciu, aby niečo konala alebo sa zdržala konania, hrozí spáchaním alebo spácha zločin ohrozujúci život, zdravie ľudí, ich osobnú slobodu alebo majetok, alebo neoprávnene vyrobí, získa, vlastní, drží, prepravuje, dodáva alebo inak*

¹⁷ RES/1566/2004. In United Nations. [online].

URL:<http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N04/542/82/PDF/N0454282.pdf?OpenElement>.

¹⁸ Rámcové rozhodnutie Rady z 13. júna 2002 o boji proti terorizmu (2002/475/SVV). In eur-lex. [online]. URL: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32002F0475:SK:HTML>.

používa výbušné, jadrové, biologické alebo chemické zbrane, alebo uskutočňuje nedovolený výskum a vývoj takých zbraní alebo zbraní zakázaných zákonom alebo medzinárodnou zmluvou, potrestá sa odňatím slobody na dvadsať rokov až dvadsaťpäť rokov alebo trestom odňatia slobody na doživotie (1).

Trestom odňatia slobody na doživotie sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1
a) a spôsobí ním ťažkú ujmu na zdraví viacerým osobám alebo smrť viacerých osôb,
b) na chránenej osobe,
c) voči ozbrojeným silám alebo ozbrojeným zborom,
d) ako člen nebezpečného zoskupenia alebo
e) za krízovej situácie. (2).¹⁹

Definícia terorizmu v slovenskej právnej úprave sa ukazuje ako značne kontroverzná predovšetkým z toho dôvodu, že pojem "terorizmus" nie je súčasťou právne záväzného textu, nie je teda normatívne definovaný, a teda podľa danej definície nie je jednoznačné, či v slovenskom právnom poriadku existuje **skutková podstata trestného činu terorizmu**. Z uvedeného vyplýva, že nie je jasné to, či v prípade, že bude niekto v zmysle tohto ustanovenia odsúdený, môže byť automaticky označený za teroristu.

Opatrenia odporúčacieho charakteru v boji proti terorizmu

Terorizmus napriek úsiliu medzinárodného spoločenstva o jeho potlačenie naďalej negatívnym spôsobom ovplyvňuje životy ľudí v globálnom priestore tým, že pokračuje v zastrahovacích metódach, núti vlády, aby prijímali požiadavky radikálnych náboženských ideológií, destabilizuje a ruje základné politické, ústavné, ekonomické a sociálne práva a slobody. Hrozba terorizmu je dnes aj naďalej podmienená vojnovými konfliktmi a nestabilnými politickými režimami a medzinárodnou prítomnosťou vojenských jednotiek v krajinách, ako je Afganistan, Sýria, Líbya, čiastočne Pakistan, Irak, Somálsko alebo Jemen. V rámci efektívnejšieho postupu voči súčasnému globálnemu terorizmu navrhujeme použiť tieto stratégie:

- Dôsledné a pravidelné monitorovanie náboženskej scény v rámci širšieho globálneho priestoru, pomocou činností jednotlivých tajných služieb vrátane takých metód, akými sú infiltrácia a monitorovanie mešít s radikálnymi klerikmi, príp. škôl radikálneho islamu (Madrás) a vyvodzovanie trestnoprávnej zodpovednosti vrátane ekonomických a diplomatických sankcií za šírenie netolerantných indoktrinujúcich postojov, ktoré sa veľmi často z týchto inštitúcií šíria a slúžia ako základný inštitucionálny prvok radikalizácie, ktorý nezriedka dostáva až teroristickú podobu.

- Efektívnejšiu koordináciu medzinárodného spoločenstva v boji proti obchodu s drogami a zbraňami, nelegálnemu obchodu s ropou, obchodovania so starodávnymi umeleckými kultúrnymi artefaktmi, príp. poskytovania výkupného zo strán tzv. západných štátov rôznym kriminálnym a teroristickým živlom, ktoré využívajú teroristi ako významný zdroj svojich príjmov najmä v oblastiach, ktoré nemajú slabé centrálné vlády krajín, ako je Irak, Sýria, Afganistan alebo Pakistan, plne pod kontrolou. V rámci tejto politiky je potrebné pristúpiť k zmene ekonomických kapacít tak, aby bolo možné odstaviť radikálne teroristické hnutia od týchto príjmov tým, že by sa posilnila medzinárodná ekonomická kooperácia s týmito krajinami, ktorá by umožnila diverzifikovanie ekonomiky aj za cenu toho, že by táto politika mala byť dotovaná (najmä materiálne) medzinárodným spoločenstvom. V súčasnosti

¹⁹ Trestný zákon Slovenskej republiky č. 300/2005 Z. z. § 419, s. 114.

je situácia taká, že nelegálny predaj ropy a pestovanie ópia poskytuje radikálnym islamistickým hnutiam významnú časť finančných príjmov, keďže po ropu, ako aj drogách je v súčasnosti na medzinárodnom trhu veľký dopyt, čím sú z týchto nelegálnych príjmov teroristické organizácie nezriedka veľmi dobre financované. Pokiaľ chceme odstaviť radikálne hnutia od ropných, drogových a iných príjmov, musia byť jednotlivé kroky medzinárodného spoločenstva vzájomne prepojené. Z hľadiska bezpečnosti je potrebná kooperácia jednotlivých oddelení medzinárodného spoločenstva a vnútorných vlád, ktoré sú spolu s duchovnými vodcami schopné zabezpečiť dodržiavanie zákazu. V neposlednom rade je potrebné riešiť vysoký stupeň korupcie v polícii a v štátnej správe jednotlivých nestabilných území krajín – ako je Jemen, Irak, Sýria, Somálsko, Pakistan alebo Afganistan – a postupne získavať kontrolu nad územím, ktoré je v súčasnosti kontrolované lokálnymi diktátormi.

- *Vytvorenie efektívnych pravidiel na zmrazovanie finančných zdrojov a aktív teroristov.* Ak chceme úspešne a efektívne zabezpečiť elimináciu prania špinavých peňazí, prostredníctvom ktorého si teroristi legalizujú príjmy z trestnej činnosti, musíme zdôrazniť, že je nutné vytvoriť kompaktný systém nástrojov a postupov na rôznych úrovniach. Efektívnosť eliminovania prania špinavých peňazí závisí od fungovania a efektívneho riadenia jednotlivých podsystémov. Efektívny boj proti praniu špinavých peňazí by mal byť teda založený predovšetkým na **vytvoření súvislého a uceleného právneho rámca** vo všetkých členských štátoch medzinárodného spoločenstva, pričom by zahŕňal:

- **spoločné vymedzenie trestného činu prania špinavých peňazí;**
- **kriminalizáciu tzv. samoprania** a využívanie jednotných podmienok uplatňovania;
- **uplatňovanie primeraných a odrádzajúcich sankcií** pre obe skutkové okolnosti;
- **ratifikáciu hlavných nástrojov medzinárodnej spolupráce** a boja proti praniu špinavých peňazí všetkými členskými štátmi;
- **štandardizáciu kritérií na štatistické údaje o javoch prania špinavých peňazí**, ako aj kritérií na hodnotenie účinnosti nástrojov na boj proti nim;
- **harmonizáciu úloh a právomocí finančných spravodajských jednotiek** členských štátov medzinárodného spoločenstva a posilnenia mechanizmov spolupráce medzi nimi;
- **podporu využívania elektronických platobných prostriedkov**, aby sa zabezpečila sledovanosť operácií a ich napojenie na bankový účet konkrétnej osoby vrátane minimalizácie používania hotovosti a ďalších platobných nástrojov na doručiteľa;
- **prijatie opatrení na predchádzanie anonymity** pri hazardných hrách online s cieľom umožniť identifikáciu hostiteľských serverov a rozvíjať informačné systémy, ktoré umožňujú plné sledovanie prevodov prostredníctvom hier online a offline;
- **presne posúdiť riziká nových bankových produktov a finančných služieb alebo podnikateľských aktivít** v prípade, ak umožňujú anonymitu, napr. existencia schránkových firiem alebo operácie na diaľku;
- **podporovať školenie policajných síl**, ktoré im umožní lepšie spoznať nové formy prania špinavých peňazí a nové technológie pre finančné transakcie, najmä prostredníctvom Europolu, Cepolu, ENISA a plného využitia finančných nástrojov, ako je Fond pre vnútornú bezpečnosť pre spoluprácu s políciou alebo program Hercules III.

Aj trestnoprávna ochrana venovaná opatreniam na zamedzenie súčasného globálneho terorizmu je z pohľadu legislatívneho procesu zo svojej podstaty riešená skôr "ex post" ako "ex ante", teda ako reakcia na empirickú skúsenosť s konkrétnymi teroristickými útokmi. V legislatívnej oblasti je dôležité predovšetkým vymedziť jasnú legislatívnu definíciu skutkovej podstaty terorizmu tak na medzinárodnej úrovni, ako aj v rámci implementácie do textu nášho právneho rámca. V tomto kontexte by bolo potrebné vyvinúť iniciatívu

predovšetkým na pôde OSN a pokúsiť sa vyriešiť konfliktné body jednotlivých štátov, na ktoré existuje v súčasnosti v rámci medzinárodného spoločenstva pluralita názorov, čo zabráňuje prijatiu všeobecne záväznej definície pojmu terorizmus. Ďalším posunom jednotného výkladu pojmu terorizmus by bolo aj jeho potenciálne **zaradenie do jurisdikcie Medzinárodného trestného súdu**, čím by sa rozšírila jeho právomoc aj na súdne konanie s páchatelmi tohto mimoriadne závažného zločinu. Samozrejme účinnosť legislatívy v oblasti protiteroristických opatrení závisí nielen od jej kvality, ale aj od činnosti policajných a tajných zložiek štátu, ktoré sa pravidelne podieľajú na vyhodnocovaní rizík súvisiacich s terorizmom. Nadväzujúc na tieto opatrenia, stojí za úvahu, či a ako je možné:

- *Vytvorenie postu Národného koordinátora boja proti terorizmu v každej členskej krajine Európskej únie* ako platformy na inštitucionálnej úrovni pre koordináciu subjektov v oblasti boja proti terorizmu v rámci plnenia úloh tak smerom do zahraničia, ako aj smerom zo zahraničia na národnej úrovni. V rámci týchto subjektov by sa mali v porovnaní s terajším stavom efektívnejšie zhromažďovať najdôležitejšie informácie v rámci jednej inštitúcie o aktuálnych rizikách terorizmu, v priestore Európskej únie a mala by sa zabezpečiť ich efektívnejšia medzinárodná spolupráca.

- *Zjednotiť spoločnú azylovú a migračnú politiku štátov Európskej únie* z hľadiska prísnejších kritérií poskytovania azylu migrantov z tých oblastí, z ktorých občania na základe individuálneho posúdenia môžu predstavovať zvýšené bezpečnostné riziko pre krajiny Európskej únie. Na realizáciu azylovej a imigračnej politiky musí EÚ vytvoriť efektívny systém na zvládnutie imigrácie, vykonávať kontroly na vonkajších hraniciach a zabrániť nezákonnej imigrácii tým, že by najmä pobrežné stráže dostali právo vracať nelegálnych migrantov späť už v medzinárodných vodách. V tomto smere je tiež potrebné, aby sa na ochrane vonkajších hraníc EÚ podieľali materiálne, ale aj personálne všetky štáty spoločenstva, pretože v súčasnosti viaceré národné štáty túto úlohu nezvládajú. Aj rozdielnosti medzi azylovými politikami jednotlivých členských krajín v súčasnosti spôsobujú, že mnoho migrantov ilegálne cestuje po Európe s cieľom dostať sa do krajiny, v ktorej majú väčšiu šancu získať právo pobytu.

- *Zahrnúť všeobecne záväznú definíciu terorizmu ako súčasť textu do 12. hlavy § 419 zákona č. 300/2005 Z. z.*, aby bolo možné exaktnejšie vymedziť skutkovú podstatu terorizmu, než poskytuje terajší stav úpravy trestného zákona, tak ako bolo uvedené v rámci samotnej problematiky definície tohto pojmu.

Záver

Hľadanie všeobecnej definície terorizmu je sprevádzané celým radom problémov. Na základe štúdia príslušnej literatúry, zákonov a rezolúcií je možné konštatovať, že najväčšími prekážkami toho, prečo sa stále nepodarilo prijať všeobecne záväznú definíciu terorizmu, sú rozpory toho, či môže byť **terorizmus subverzívny alebo aj represívny, či ho musia páchať neštátni aktéri, alebo existuje aj štátny terorizmus, či musí mať terorizmus politické, resp. ideologické ciele, či môže byť orientovaný aj na zisk alebo na obyčajné psychické uspokojenie páchatel'a, či musí byť páchaný iba za mierového stavu alebo aj počas vojny, a ak áno, kto rozhoduje o tom, že je vojna, či musia byť jeho obeťami iba civilisti alebo aj zaangažovaní politici, resp. vojaci alebo policajti**. Neexistencia všeobecne uznávanej definície by však nemala viesť k tomu, že bude ignorovaná reálna existencia javov, ktoré majú určitý spoločný základ v **brutálnom zavražďovaní širšieho spektra ľudí**, na ktorých nebude nazerané iba ako na priame obeť útokov alebo vyhrážok. Ako bolo uvedené už na začiatku, **terorizmus je už na základe slovného**

významu spojený so šírením strachu. Je zrejme, že v histórii a v súčasnosti sa vyskytli a vyskytujú rôzni aktéri, ktorí sa touto formou snažia presadiť svoje záujmy. Títo aktéri predstavujú hrozbu pre pluralitné politické režimy či spoločnosti, ktoré sa musia v rámci zaistenia svojej bezpečnosti brániť. V určitých obdobiach dominovali rôzne teroristické stratégie, taktiky aj ideový charakter aktérov, ktorí sa k terorizmu odhodlali. **V súčasnosti je terorizmus spravidla viazaný na určité prúdy extrémizmu,** tak to aj bude, **pokiaľ budú za extrémizmus považované netolerantné postoje a ciele, ktoré vo svojom dôsledku smerujú k likvidácii demokratického ústavného štátu** v jeho terajšom chápaní. Pre neexistenciu jednoznačnej definície je však postavený pred rad problémov aj výskum terorizmu, ktorý sa napriek tomu na multidisciplinárnej úrovni veľmi intenzívne rozvíja. Je však konfrontovaný s prílišnou roztrieštenosťou spôsobenou rozsahom fenoménu terorizmu. Napriek uvedeným prekážkam je však potrebné vo výskume terorizmu a medzinárodného terorizmu pokračovať a pokúsiť sa o ďalšie prehĺbovanie poznatkov v tejto oblasti. Vzhľadom na závažnosť problematiky a rad podnetných otázok predstavujú tieto fenomény nielen pre vedeckú, ale aj politickú sféru mimoriadne závažnú výzvu.

Literatúra

Odborné publikácie

HAPPOLD, M. *Security Council Resolution 1373 and the Constitution of the United Nations.* Leiden Journal of International Law. 2003. ISSN 0922-1565.

HOFFMAN, B. *Inside Terrorism.* New York: Columbia University Press, 1998. ISBN 978-0-231-12699-1.

HUSABO, Erling, J. *The interaction between global, regional and national regulation in the definition of terrorism.* Boston: Martinus Nijhoff Publisher, 2008. ISBN 978-9-004-16438-3.

IBÁÑEZ, Luis, de la Corte *Logika terorismu.* Praha: Nakladatelství Academia, 2009. ISBN 978-80-200-1724-6.

KREJČÍ, O. Medzinárodný terorizmus. In *Medzinárodná politika.* roč. 20, č. 11/1996. ISSN 1212-9372.

SCHMIDT, A., JONGMAN, A. *Political Terrorism.* Amsterdam, 1988. ISBN 978-1412804691.

SZASZ, Paul, C. The Security Council Starts Legislating. In *American Journal of International Law.* volume 96, Nr. 4/2002. ISSN 0002-9300.

Zákony

Trestný zákon Slovenskej republiky č. 300/2005 Z. z. § 419, s. 114.

A/RES/49/60. In United Nations. [online].

URL:<http://www.un.org/documents/ga/res/49/a49r060.htm>.

Úplné znenie rezolúcie 1373/2001, 3. odstavec Preambuly. In *rokovania.sk* [online].

URL:http://hsr.rokovania.sk/data/att/61164_subor.rtf.

RES/1566/2004. In United Nations. [online].

URL:[http://daccess-dds-](http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N04/542/82/PDF/N0454282.pdf?OpenElement)

[ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N04/542/82/PDF/N0454282.pdf?OpenElement](http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N04/542/82/PDF/N0454282.pdf?OpenElement).

Rámcové rozhodnutie Rady z 13. júna 2002 o boji proti terorizmu (2002/475/SVV).

In *eur-lex* [online]. URL: [http://eur-](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32002F0475:SK:HTML)

[lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32002F0475:SK:HTML](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32002F0475:SK:HTML).

Internetové zdroje

LEHKÝ, J. *Bezpečnostní činnost – Služba cizinecké policie.* In *sosoom-zlin.cz*. [online].

URL: <http://www.sosoom-zlin.cz/media/skripta/bezpecnostni-cinnost-cizinecka-policie.pdf>.

WHITE, Jonathan R. *Terrorism: An Introduction*. 1991. In Midpsring. [online].
URL:<http://polisci.home.midsping.com>.
Transcript of President Bush's address to a joint session of Congress on Thursday night.
September 20, 2001. In CNN.com. [online]. URL:
<http://edition.cnn.com/2001/US/09/20/gen.bush.transcript/>.
CTC Home Counter-Terrorism Committee, In:United nations [online], URL:
<http://www.un.org/sc/ctc/>.

Keywords: terrorism, intimidation, terror, subversive, repressive

Summary

In the study, the author deals with the definition of the term *terrorism* from a historical, legal as well as political perspective. Among other things, he critically analyses several issues related to the defining of the term. Last but not least, he explores the reasons for ambiguous definitions of the concept and possible solutions that would improve safety attributes connected with this issue towards the future. The study is based on a scientific research project entitled “The Current Social Crisis and Its Manifestations in the Minds and Behaviour of Young Police Officers”, which is registered at the Academy of the Police Force in Bratislava under number 194/2013.

kpt. PhDr. Vladimír Malíček, PhD.
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
Katedra spoločenských vied
e-mail: vladimir.malicek@minv.sk

Recenzenti: npor. PhDr. JUDr. Mgr. Jozef Medelský, PhD., kpt. JUDr. Jakub Chrenšť